БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1954 МАРТ 6 СУББОТА № 48 (2985)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

1954 чылдың март 14 — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү.

Бүдүрүлге, албан черлеринде профэвилел организацияларының харыысалгазын бедидер

Чоннуң чаагай чоруунуң болгаш аас-кежиниң, социалистиг ниитилелдиг бүгү тала-биле чечектелиишкининиң дугайында партия болгаш чазактың төөгүлүг доктаалдарын совет кижилер бедик патриоттуг көдүрлүүшкүн-биле амыдыралда боттандырып турарлар. Массаның өзүп турар чогаадыкчы инициативазы болгаш идепкейи, оларның күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр чоруу бистиң чуртувуста тайбын тургузуушкуннуң чедиишкиннерин хандырып турар күчүлүг күш болу берген.

Тываның ажылчы чоннары күрүне эрге-чагыргазының дээди органы—ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнүнге чедиишкинниг ужуражыры, күрүне планын хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, үндүрер продукцияны элбекидер, ооң шынарын экижидер, бот-үшеи чигедир дээш социалистуг тургузуушкуннуң бүгү участоктарында социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар. Техниканы шын ажыглап, ажылдың бедик үлегерлиг көргүзүглерин чедип ап турар бүдүрүлгениң чаартыкчыларының хүрээлери өзүп турар.

Көдээ ажыл-агыйда, ол ышкаш база үлетпүрде социалистиг чарыш улам-на калбарып турар. Мурнакчы МТС-терде тракторларны кезектеп септээр депшилгелиг арга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, тракторлар септелгезин дүргедирин болгаш септелге ажылдарының шынарын бедидерин хандырып турар.

Үлетпүр бүдүрүлгелерге болгаш көдээ ажыл-агыйга социалистиг чарышты калбартыр база мурнакчы арга-дуржулганы нептередир талазы-биле бистиң областың профэвилел организацияларының чорудуп турар.

Ооң-биле чергелештир областың профэвилел организациязында социалистиг чарыштың удуртулгазының четпезинден мурнакчыларын, чаартыкчыларның мурнакчы дуржулгазын шиңгээдир болгаш өөренир талазы-биле хүн-бүрүүн организстыг ажылы ам-даа четпес болуп турар. Ол ажыд эренгей шиитпирлер хүлээп алыры-биле солутунуп турар, ынчаарга херек кырында чаартыкчыларның арга-дуржулгазын нептередиринге, бүдүрүлгелерде, көдээ ажыл-агыйда профэвилел организацияларынга областың профэвилелдериниң чөвүлели болгаш профэвилел обкомнары боттуг дузаламчы көргүспейн турарлар.

Областың профэвилелдериниң комитеттери база бүдүрүлгелерде болгаш МТС-терде профэвилелдериниң кудуку организациялары социалистиг чарыштың түннелин үндүрерде тус-тус бүдүрүлгелернин, цехтернин, бригадаларның хожудап турарының чыдлагаанарын анализтап көрбес, база хожудап турар коллективтерге база тус-тус ажылчыннарга эргежок дузаламчыны көргүспейн турар.

МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының профэвилел организацияларының отчёт соңгулдалыг хуралдарынга көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының область профэвилел комитедин шынгыы шүүмчүлелге таварыштырган. Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилел обкому көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидер дээш, мал ажылын болгаш ооң продуктулуг чоруун көдүрер, техниканы эки ажыглаар дээш демисежип турар ажылчыннарның болгаш тускай эртемниглерниң өзүп турар активчи чоруун башкарбайн турар.

Тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезинде күш-ажылдың организациязы багай, бүдүрүлгениң культуразы чавыс, хөй күш кирер аар ажылдарны механизастаар база тускай эртемниглерниң, ажылчыннарның амыдыралының дугайында сагыш салбайн турар. Кызыл-Мажалык болгаш Байтага МТС-теринде күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүг болурунга таарымчалыг байдалды тургузаан. Дыка хөй ажылчыннар ажылдың үлүг нормазын күүсетпейн турарлар. Ооң түннелинде тракторлар септелгезиниң планы күүсетинмезинге чедип турар. Ынчаарга ол МТС-тер областың мурнакчы өске МТС-тери-биле бир дөмей техника-биле база кадрлар-биле хандыртынган. База өске-даа МТС-тер септелге планын багай күүседип турарлар. Ынчаарга областың көдээ ажыл-агый эргелели МТС-терде күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң организастыг херээн ажылчыннарның күш-ажылдың төлевирин доктаадырының айтырын кончуг оожум шиитпирлеп турар. Ол ышкаш көдээ ажыл-агый эргелели болгаш совхозтар трестизи совхозтарга болгаш МТС-терге столоваяларның база магазиннерниң ажылын экижидер, ажылчыннарны болгаш тускай эртемниглерни хандырар, медицинаның, ургларның албан черлериниң, баня болгаш өске-даа амыдыралдың коммунал албан черлериниң четкизин калбартыр дугайында айтырыгны амга чедир-ле шиитпирлеп шыдавайн турар.

Чурталганың болгаш культура амыдыралдың тудугларынга дыка хөй хөренгилерни чазак үндүрүп берип турар, МТС-терде болгаш совхозтарда профэвилел организациялары, администрация чери ол тудугларны долузу-биле болгаш чогуур хуусаазында боттандырарын бүгү арга-биле чедип алыр хүлээлгелиг.

Күрүне албан черлериниң профэвилел обкому области садыг ажылын экижидер талазы-биле кичээнгей салбайн турар. Садыг ажылдакчыларының социалистиг чарыжын четпес удуртуп, мурнакчы арга-дуржулганы өөренир болгаш нептередир талазы-биле багай ажылдап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткел үезинде профэвилел организацияларының кол сорулгазы болза, полит-кижизидилгелиг болгаш культур-массалыг ажылды күштелдирери болур. Клубтарның, кызыл булуңнарның болгаш культур чыдыышкынның албан черлериниң ажылын улам экижидип, көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер база улустуң калбак хереглелериниң бараанларының бүдүрүлгезин калбартыр дугайында партия биле чазактың доктаалдарының ужур-дузазын ажылчы чоннарга үргүлчү таныштырар ужурлуг.

Үлетпүр бүдүрүлгелерде, МТС-терде болгаш совхозтарда, транспортта ам 1954 чылда коллективтиг керээлерни чарып турар. Коллективтиг керээ болза, бүдүрүлгениң бүгү ажыл-чорудулгазын, ажылчыннарның амыдырал-культуразын хандырарын хаара тудуп турар болгаш профэвилелдиң кол ажылы болур. Ол ажыл-агый-политиктиг кампания болза, партия биле чазактың салып турар сорулгаларын күүседиринге ажылчыннарны болгаш албан хаакчыларны организастаарынга чугула сорулга болуп турар.

Профэвилелдериниң болуп эрткен район конференциялары политиктиг бедик деңнелге, бот-шүүмчүлелдиң болгаш эң ылаңгыя адаандан өрү шүүмчүлелдиң калбарышкыны-биле болуп эрткилээн. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң база партия болгаш чазактың ооң дараазындагы доктаалдарын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынга профэвилел организацияларының ролюн болгаш харыысалгазын бедидер ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты үлетпүр бүдүрүлгелерге болгаш МТС-терге, совхозтарга улам калбартышаан ам болур ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XI съездизинге белеткелди күштелдирип, белектиг ужуражыры областың профэвилелдериниң кол сорулгазы.

Кузнецкиниң шахтёрларының чедиишкини

КЕМЕРОВО. Кузбасстың дагжылары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга алдар кылдыр чарышты калбартышаан, хөмүр даш тывыжының февраль планын чедиишкинниг күүсеткеннер. Онаалдага немелде кылдыр элээн каш он эшелон оттулар чүүлду чүдүрүп чоруткан. Эрткен чылдың ол-ла үезиниг-биле деңнээрге хөмүр даштың хонукта тывыжы 8,4 хуу өскен. Январьга бодаарга «Кузбассуголь» комбинат февральда 4,5 муң тоннаг хөй оттулар чүүлду хонукта тып турган.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга уткуштур

Ленинград. «Рабочий» деп пөс аргыыр фабриканың чаартыкчы ажылчыны М. П. Материкова 28 чыл ажылдап турар. Эш Материкова — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады. Ам фабриканың ажылчы чоннары ону Ленинградтың хоорай соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң депутадынга кандидатка база катап депшиткен.

Чурукта: М. П. Материкова.

Чуруу П. Федотовтуу.

СЭТА-ның прессклішези.

Депутатка кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражыышкыны

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары чуртта улуг политиктиг идепкей-биле эртип турар.

Уфимскийниң хоорай соңгулда округунуң талазы-биле Националдар Совединиң депутадынга кандидат профессор И. Г. Кадыров-биле Кармаскалинский районнуң соңгукчуларының ужуражыышкыны болуп эрткен. Хуралга санал бергеннер профессор Кадыровтуң медицина эртеминиң талазы-биле болгаш аныяк кадрлар белеткээриниң талазы-биле улуг ачы-хавыяазын демдеглээннер. Ол Башкир АССР-ниң Дээди Совединиң даргазы болгаш политиктиг база эртем билиглер нептередириниң талазы-биле Бүгү-эвилел Ниитилелиниң Башкир салбырының баштаар черииниң даргазы. Дуванский соңгулда округунуң талазы-биле Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидат—Балтачевский районнуң Куйбышев аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу М. З. Закирова Байкибашевский районнуң колхозчуларынга, МТС-тер ажылдакчыларынга болгаш районнуң албан-хаакчыларынга ужуражып чораан.

Молдав ССР-ниң Ниспоренский районунуң Хрущёв аттыг, Котовский аттыг болгаш Пушкин аттыг колхозтарынга Националдар Совединиң депутадынга кандидат, Кишинёвтуң медицина институдунуң доцентизи Н. К. Георгиу-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары болуп эрткен. Саратов областың Красноармейскиге Энгельский соңгулда округунуң талазы-биле Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидат—Энгельстиң Урицкий аттыг заводунуң мастери И. Д. Трофимов-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары болган.

Харьков областың Богодуховский соңгулда округунуң соңгукчулары Эвилелдиң Совединиң депутадынга кандидат Балковский районнуң «Большевик» колхозунуң алдарлыг звеночузу Е. И. Твердохлеб-биле ужурашканнар.

(СЭТА).

Кишенев. № 5 соңгулда участогунуң агитатору Петр Бужор (ортузунда) пенсионер В. И. Новиковтуң бажыңында соңгукчулар ортузунга беседа чорудуп турары.

Чуруу П. Лисенкиниң.

СЭТА-ның прессклішези.

Хүлээлгезин күүседип турар

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышка сорук киргеп областың культура эргелелиниң типографиязының ажылчын, албан хаакчылары боттарынга алган социалистиг чарыштың кызымак хүн ажылы-биле февральдың бүдүрүлге планын күүсеткеннер.

Бүдүрүлгениң цехтери февральдың бүдүрүлге планының талазы-биле парлаар цех —121,8, дептерлээр цех—112,8, өрүүр цех—105,1 хуу күүсеткеннер.

Бүдүрүлгениң стахановчу болгаш мурнакчы ажылчыннары Сорокина —133, Ткачев,—132, Чищули—128, Кыргыс—125, Гуркова—145, Яковлев—121 хуу кылдыр февральдың бүдүрүлге планын күүседип, мурнакчы ажылдап турарлар.

Типографияның ажылчын, албан хаакчылары бүгү улустуң байырлалы март 14-ке бүдүрүлгениң ажылагый талазы-биле чедиишкинниг ужуражыр дээш ажылдап турарлар.

Д. С. Настык-Доржу соңгукчуларында

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар чорудар Чадаананың № 605 соңгулда округунуң талазы-биле депутатка кандидат Доңгак Сүлдемович Настык-Доржу Өвүр районнуң соңгукчулары-биле ужуражып турар. Районнуң культура бажыңында № 4 агитпункт көрүштүг шиметинген, соңгукчуларның даңзызын хынамчалыг белеткээш, ниитиниң көрүлдезинде чогуур өйүнде аскан кижи киржикчилиг ужуражыышкын хуралы бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен.

«Торгалыг» колхозтуң төвүнге март 2-де болган ужуражыышкын хуралынга бүзүретирген эш Лайзааның допчу илеткелиниң соонда ажыл-ишке холбашкан саналдар эгелээн. Революция мурнунда тыва улустуң дүренги берге байдалга чораанын 67 харлыг Сандык чугаалааш, амгы чаагай, колхозчу амыдыралдың байлакшылын бодунуң чурталгазындан чижек кылдыр көргүскен. Ооң уламчылап чугаалайны болза:

— Биске, совет кижилерге аас-кежиктиг чаагай амыдыралды тыныскан, ону улам чечектелдирип турар төрээн Коммунистиг партиявыс, Совет чазаавыс дээш, бистиң чуртка коммунизмниң тиилелгези дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылдар бис —деп, бүгү соңгукчуларның сеткилин илереткен.

Хуралга сөс ап чүве чугаалаан эштер малды менди, семис чыл ажырарын, тудугга хереглээр материалдарны бүрүн белеткеп алырын, часкы хову ажылынга хынамчалыг белеткенирин хүлээнип турган. Моон-биле кады мурнакчы колхозгарның ажыл дуржулгазын калбартырынга база Чадаана МТС-тиң галазындан Өвүр районнуң колхозтарынче кичээнгей салырынга эш Д. С. Настык-Доржу айтырыг тургузуп дузалаарын колхозчулар илереткен.

Районнуң «Коммунизмче орук» база «Совет Тыванын беш чылы» колхозтарынга болгулаан ужуражыышкын хуралдары организастыг, идей талазы-биле бедик көдүрлүүшкүннүг болган. Совет эрге-чагырганың дээди органының соңгулдаларынга алдар болдурган социалистиг чарыш районда улам калбарып турар.

Улустуң идегелин шынзыдар

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң культура бажыңынга март 2-де болган ужуражыышкын хуралынга 200 ажыг кижи олурушкан. Амгы соңгулдаларның дугайында допчу илеткелди бүзүретирген эш Щелков кылган. Сарыг-Септиң машина-трактор станциязының токары эш Матвеевтиң чугаалааны болза:

— Бистиң коллектив соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарыштың эвлчээнге шилчээш, алган керээлерлерин хуусаазының бетинде күүседиптер. Тракторлар септелгези февральдың 1-де бүрүн доозулган, көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин март 14-ке чедир хынамчалыг доозары дээш механизаторлар улам күженишкинниг ажылдап турар.

Медфельдшер Здорикова, башкы Емоляев болгаш хуралга сөс ап чүве чугаалаан өске-даа эштер коммунистиниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң улусчу блогу дээш бадылаарынче бүгү соңгукчуларны кыйгырып турган.

Депутатка кандидат эш Л. Т. Нуждина, улустуң мурнунга ёзулуг айбычы болурун хүлээнип чүве чугаалаан.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынче!

Аныяк патриоттарны уткуп ап турар

АКМОЛИНСК. Есильский районга он-он муң гектар кур черлерни андарган турар ужурлуг. Красивинск МТС үжен муң гектар чаа черлерни шиңгээдип ап турар, Запорожск болгаш Ишимск МТС-тер 20—20 гектар чаа черлерни шиңгээдип ап турар. Районнуң МТС-тениң чаа черлерни шиңгээдип алырынга 11 чаа трактор отрядтарын тургузуп турар. Ажылчы чоннар депутаттарының Есильский район Совединиң күүскомунуң даргазы А. Укубаевтиң СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга медеглээни: бистиң чаа черлерни шиңгээдип алырывыска дузалажыры-биле Москванын, Ленинградтың, Украинаның, Кубаньның аныяктары чоруп олурарын улуг өөрүшкү-биле билир бис. Бистиң районнуң колхозчулары болгаш МТС-тер ажылдакчылары оларны изии-биле уткуур дээш белеткеп турар. Станция бүрүзүнде ниити чурталга черлерин дерип белеткеп турар. Хереглекчилер кооперациязы 11 чаа столоваяларны, чайнаяларны ажыдарынга болгаш буфеттерниң саны калбартырынга белеткеп турар. Аныяк патриоттарның хөй кезииниң көдээ ажыл-агый талазы-биле тускай эртеми чок болганы-биле холбаштыр МТС-тер чанында трактористерниң, учётчиктерниң, радио операторларның курстарын ажыдып турар.

Аныяктарның чаа черге келген баштайгы хүнүнден эгелээш ажылдаарынга, өөренирингe, дыштанырынга таарымчалыг байдалдар тургустунган турзун дээш бүгү күженишкинивисти салып турар бис.

Алтайның ховуларында

БАРНАУЛ. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр деп күүнениң улуг херээниң эгелекчилери—Москваның комсомолчуларының бирги бөлүү февраль 28-те эртенгинин 6 шакта маңаа чедип келген.

Вокзалга крайның совет, партия болгаш комсомол организацияларының төлээлекчилери, аныяктар москвачыларга ужурашканнар. Митинг болган. Партияның край комитединиң секретары эш Лебедев байыр чедирип чүве чугаалаан.

Новопутьск МТС-тиң агроному эш Козулин москвачыларның мурнундан чүве чугаалаан:

Бис Алтайже чаңгыс күзел-сорук-тут—чаа черлерге эргидс ажылдап турганывыстан улам эки ажылдаар дээш келген бис. Сибирьни кежир чоруп олура бистер кур черлерни шиңгээдип алырынче чоруурунга белен Сибирьниң хоорайларының болгаш суурларының комсомолчуларын көрдүвүс. Бистиң отрядывыс Сибирьниң тараажылары-биле кады сырый ажылга ажылдаарын, оларды өөренирин даңгыраглап тур.

Аныяк москвачылар Алтайның черинге хөглүг, амыдыралга өөрүшкүлүг, тиилелгеге бүзүрелдиг келгеннер. Олар хүндүс дыштанып, хоорай-биле таныжып, чылыг хептерни ап, Алтай крайның дугайында номнарны саткылап алганнар... Кежээкиниң 5 шакта Москваның комсомолчуларын партияның Алтай крайкому чалаан. Көдээ ажыл-агыйның край эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы эш Чухно келгеннерге крайның кур болгаш куруккан черлерин шиңгээдириниң талазы-биле ажылдарның улуг калбарышкынының дугайын, ол чугула херекке күүнеиин улуг дузаламчызының дугайын чугаалап берген.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдиринче чоруур күзелин Москваның Сталин аттыг автозаводунуң бөлүк ажылчыннары болгаш тускай эртемниглери илереткеннер.

Чурукта: куруккан черлерни шиңгээдир районнарже чоруур дээн бөлүк ажылчыннар болгаш тускай эртемниглер.

Чуруу В. Зунинниң.

СЭТА-ның прессклішези.

Чаа черлерни шиңгээдип ап турар

ПЕТРОПАВЛОВСК. Соңгу Казахстанның совхозтары эрткен чылын тараанын ниити чыылдазын бүдүн чартык катап улгаттырганнар. Бо болза, чер ажылының культуразының бедээнинин, а ол ышкаш кур чер андарылгазының үлүүнден тарылга шөлдерин калбартканының түннели болур. Чүгле чаа черлерден бүдүн чартык миллион пуд кызыл-тасты ажаап алган. Маңаа дүжүт гектардан чүс пудтан эвээш эвес болур деп чүвени дуржулга көргүскен.

Бо чылың совхозтар 110 муң ажыг гектар кур черлерни андарар. Чазын андарар болгаш тарыыр черлерни шилип белеткээн. Областа улуг совхоз болур—Возвышенск совхоз кызылтас тарылгазын 4 муң гектар, Советский совхоз—3 муң улгаттырар. Мал ажылдыг Явленский болгаш Октябрь совхозтар тараа ажылдыг улуг совхозтар болурлар.

Булаевский болгаш Октябрьский районнарда 13 чаа тараалаң совхозтарны организастап турар. Оларның тарылга шөлү 18—20 муң гектар чедер. Марттың дургузунда боже дизельдиг тракторларны, дыка хөй эптеп алыр чурталга бажыңнарын эккелген турар.

(СЭТА).

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ БОЛГАШ БЕЛЕТКЕЛДЕР АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ПРОФЭВИЛЕЛИНИҢ ОБЛАСТЬ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының чоокта чаа болган область конференциязынга обкомнуң отчёттуг үениң (1951—1954 ч. ч.) дургузунда ажылының талазы-биле эш Дугаржыктың илеткелин чугаалашкан.

Областың партия организациязының удуртулгазы-биле көдээниң ажыл-ишчилери бо аразында биче эвес чедиишкиннерлиг болганын илеткелчи чугаалаан. Арат база тараачын ажыл-агыйларның 91,5 хуузу колхозтарда каттышкан, областың бүгү тарылга шөлүнүң 97,1 хуузу социалистиг секторнуу болуп турар. 1953 чылда ниитиниң малын өстүрер планны область: инекти — 102,2 хуу, шээр малды—108,7 хуу, чылгыны—115,7 хуу болгаш хаванны—140 хуу күүсеткен. Областың көдээ ажыл-агыйы чаа, совет техника-биле улам-на чепсегленип турар.

Социалистиг чарыш

Ажылдың темпизин дүргедедир, бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш кылып үндүрер продукцияның шынаргын экижидер айтырыгга социалистиг чарыш рольдуг. Ону удуртур, алдынган хүлээлгелериниң күүселдези дээш профэвилел обкому болгаш ооң чер-черде комитеттери боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар. Амгы үеде белеткел органнарын, совхозтарны болгаш машина-трактор станцияларын хандырып турар ажылчын, албан хаакчыларның 80 ажыг хуузу социалистиг чарышта хаара туттунган.

Отчёттуг үениң иштинде профэвилел обкомунуң болгаш көдээ ажыл-агый эргелелиниң шилчиир кызыл тугун социалистиг чарыштың тиилекчи коллективтеринге 7 удаа тывыскан. Бо талазы-биле Сарыг-Сеп, Шагаан-Арыг, Туран МТС-тер болгаш «Элегес» совхоз эң бедик көргүзүглерлиг болуп турган. Ол ышкаш областың хүндүлел самбырызынга стахановчулардан 317 кижини демдеглеп, 170 ажыг мурнакчыларны хүндүлел бижик-биле шаннаан.

Шагаан-Арыг МТС-тиң тракторизи Кара-оол, септелге заводунуң дарганы Вахрушев, Чадаана МТС-тиң комбайнёру Седип, «Өөк» совхозта кадарчы Маскажык, заготзернонуң автобазазының чолаачызы Зюзин ышкаш бердинген очаалданы 2—3 дапкыр ажыр күүседип турар, бүдүрүлге чаартыкчыларын хөйнү демдеглеп болур. Бисте туустус кижилер эвес, стахановчу бригадалар безин калбарган. Бай-Хаак МТС-те эш Ермолаевтиң бригадазы 1953 чылда трактор ажылының планын 159 хуу күүседип, 7685 килограмм кывар үүлдү камнап алган, а Сарыг-Сеп МТС-те эш Прокудиниң бригадазы планын 162 хуу күүсетпишаан, 6330 килограмм ажыг кывар үүлдү камнап алган.

Мооң-биле кады профэвилел организацияларының ажылында улуг четпестер барын илеткелчи көргүскен. Күш-ажылды четпес организастап, мурнакчы дуржулганы калбартыр, социалистиг чарышты удуртур, коллективтиг керээлерни чарар айтырыг партияның амгы негелделерин ыракта хандырып шыдавайн турар. Мал чеми белеткээриниң планы обласка чыл бүрү күүсетинмейн келген, «Барлык» совхоз эрткен чылын мал чеми белеткээр планын 50 хуу, «Элегес» совхоз үүгле 25 хуу күүсеткен, а «Өөк» совхоз оон-даа дора. Малдың уксаазын экижидер, ажаалдазын экижидер хемчеглериниң четпезинден ооң продуктулуг чоруу дыка чавыс болуп турар.

Совет Эвилелинде саалда сезонунуң үезинде инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1300 литр сүт, а мурнакчы колхозтар 5000 литр чедир ап турда, бистиң области үүгле 440 литр болуп турар, дүк кыргылдазы база-ла чөгенчиг. Тарылга ээлчештирилгези болгаш сиген аралаштыр тарыыр база удобрение ажыглаар хемчеглер, чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазы четпес боттанып, техниканы чөп ажыглап шыдавайн турарындан дүжүт дыка куду болуп турар. Мооң эрткен чылын тракторларның 13,5 хуузу, а октябрьның баштайгы чартыында 59 хуузу ажыглатынчайн аная туруп келгени херечи болур.

Ажыл төлевири

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, ажылчын, албан хаакчыларның амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам бедидеринге шын тургустунган ажыл төлевири чугула чепсек болуру билдингир. Бо айтырыгга профэвилел организациялары шуут хамааржыр. Балгазын ММС-те, «Барлык», «Өөк» совхозтарда, Бай-Тайга МТС-те болгаш Чадаананың дуржулга станциязында күш-ажылдың чуруму багай, ажылдакчыларның ажылга кээп база чоруп турарының дугайында учёт чок, ажыл төлевиринге холбашкан негелделерни өйшаанда шиитпирлевес чоруктар турунда, ында профэвилел организацияларының даргалары үүгле хайгааракчы болуп келгени канчап-даа таарышпас.

Ажылчыннарны доктаамал кадр жыдар, мергежилин бедидер чорук бүдүрүлгеге кол рольдуг болур. Совхозтарның болгаш МТС-териң директорлары ол чугула айтырыгны үнелевейн келгени-биле кижилерни ажылдан үндүрер, киирер, мергежил база сонуургал барымдаалавайн, өске-өске ажыл участоктарынче солуштурар шын эвес практика ам-даа бар. Ол ышкаш төлевирни ажылчыннарның мергежилинге хамааарыштыр тыпсыр категория ам-даа бүрүн эвес тургустунган. Қызыл-Мажалык МТС, Чадаананың дуржулга станциязы ышкаш чамдык черлер ажыл төлевирин 2—3 айлар чедир хожудадып турган чижектерни анаа бир айтырыг кылдыр көрүп болбас. Бо бүгү четпестер профэвилел обкомунуң болгаш областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң канцеляржы ажыл стилин база херечилеп турар.

Күш-ажылга камгалал болгаш техника талазы-биле айыыл чок чорук

Үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының бүгү участоктарында ажылчын, албан хаакчыларга таарымчалыг байдалды тургузарын партия болгаш чазак кол чергениң айтырыы кылдыр көрүп турар. Бүдүрүлгениң шевергини, чырыы, арыг агаарлыы, электри болгаш механизация талазы-биле таарымчалыг тургустунганы ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүнге, ында кижилерниң кадыкшылынга улуг хамаарылгалыг. Бо чугула айтырыг бисте дыка багай тургустунганын илеткелчи чугаалаан.

Күш-ажылды камгалаар, бүдүрүлгеге техника талазы-биле айыыл чок чорукту тургузар дугайында 1953 чылда көрдүнген хөреңгини «Барлык» совхоз үүгле 32 хуу, «Элегес»—27 хуу, «ҮТҚА-ның 25 чылы»—22 хуу, «Өөк»—6 хуу ажыглаан чорук канчап-даа шын эвес. Ол ышкаш Шагаан-Арыг МТС чыл бүрү көрдүнген хөреңгини айыткан сорулгазынга чарыгдавайн келгениниң 1953 чылга чедир-ле чамдык чугула үүлдер: цехтерге винтилация, ажылчыннарга спецхандырылга, техника талазы-биле айыыл чок байдал тургустунмаан, ээлчеглиг шөлүнүң болгаш чамдык чугула төлевирлерни хожудадып турган. Тес-Хем, Чаа-Хөл болгаш Сүт-Хөл МТС-терде байдал оон база-ла дээрелевес.

Социал страхование

Ажылчын, албан хаакчыларның материалдыг амыдыралын улам чаагайжыдарынга күрүнениң социал страхованиезі улуг рольдуг болур. Ол талазы-биле бюджетте көрдүнген хөреңгини чөп ажыглаарынга профэвилел организациялары элээн боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар. Үүгле сөөлгү үш чылдарның дургузунда безин янзы-бүрү курорттарже (1951 чылда—41, 1952 чылда—55, 1953 чылда—108 кижи), чорутканнарга 2163 муң рубль чарыгдаан, путёвкаларны 70 хуу чиигелделиг, чамдыктарын халас-даа берип турган. Түр үеде күш-ажыл кылып шыдавастаннарга үүгле 1953 чылда безин бюджеттен 363,7 муң иштенген база божаан херээженнерге 134,4 муң, уруг азыралынга 37,7 муң рубльдиң болгаш инвалид талазыбиле 110,9 муң рубльдиң пособиезин тывыскан.

Мооң-биле кады бистиң ажылыыста улуг четпестер барын, ылаңгыя профэвилел организацияларының удуртулгазы болгаш страхованиени чөп шилчидип, шын чарыгдап турарынга хыналда багай тургустунганын айтыр херек. Эмнелге болгаш уруглар албан черлериниң ажылы партияның амгы негелдезинге ыракта четпейн турар.

Организас-массалыг ажыл

Областың көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилел организациязы отчёттуг үениң иштинде организас-массалыг кижизидилге ажылының талазы-биле чамдык чедиишкиннерлиг болган. 1951 чылда ажылдап турарларның 71 хуузу профэвилел кежигүнү турган, ам 85 хуу чедир хаара туттунган, а кежигүн дадывырының чыылдазынга областың профэвилел обкому Совет Эвилелинде бирги черни ээлээн. Кежигүн дадывыры чыыр план 1951 чылда—103,8 хуу, 1952 чылда—112,9 хуу, 1953 чылда—127,1 хуу күүсетинген.

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының чер-черде профэвилел организацияларында 7 клубтар, 11 кызыл-булуңнар, 3 турум болгаш 15 көжер библиотекалар ажылдап турар. Бог-тывынгыр уран-үүл бөлгүмнери, кинолар, лекция болгаш тайылбыр ажылдары организастаар чорук мурнукузундан экижээн.

Мооң-биле кады ол бүгү таарымчалыг байдалдарны профэвилел организациялары культураның, кижизидилгениң ёзулуг одаа кылдыр ажыглап шыдавайн турарын айтыры чугула. Чамдык черлерде клубтар дерилге чок, ээнзиргей байдалда айыы-биле шоочалыг тургулаар библиотекалар бар. Чер-черде профэвилел организацияларының ажылынга администрация черлериниңден дузалашпас, парторганизациялары оларны удуртпайн турарын база айтыр херек.

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң салган улуг программазын амыдырал кырынга чедиишкиннинг боттандырары дээш профэвилел организацияларының ажылын чаарты тургузары чугула. Чонну коммунистиг ёзуга кижизидери, күш-ажылды шын организастаары, чуртталга амыдыралды улам чечектелдирери, суурларны чаагайжыдары дээш демисел профэвилел организацияларының хүн-бүрү ажылының төвүнге турар ужурлуг.

. . .

Көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң отчёттуг үениң дургузунда чоруткан ажылының талазы-биле санал-шүгүмчүлелдер конференцияга калбарып турган.

Чадаананың машина-трактор станциязының чолаачызы эш **Зайцевтиң** чугаалааны болза, МТС-тиң дирекция чери бүдүрүлгеге техника талазы-биле айыыл чок байдалды багай тургускан. Ол ышкаш бүдүрүлге чурумун чаңгыс эвес удаа үреп келген Соколовту ажылдан шынныг үндүрген турда, районнуң улус суду хыналда чокка катап ажылдадырын албадап шиитпир үндүрүп турганы канчап-даа таарышпас.

Сарыг-Сеп МТС-тиң стахановчузу токарь эш **Мадвеев**, ында профэвилел организациязының ажылының дуржулгазын чугаалаан.

Күш-ажылды эки организастааныңдан коллектив эрткен көдээ ажыл-агый чылының планын ниитизи-биле 107,8 хуу күүсеткен, бүдүрүлгеге 32 тонна кывар үүлдү камнап берген. МТС бо чылдың тракторлар септелгезиниң планын шагда-ла доозупкан, часкы хову ажылынга өске бүгү септелге белеткелдерин сонгулдалар хүнүнге уткуштур доозары дээш социалистиг чарыш коллективте улам калбарган.

Бий-Хем МТС-тиң комбайнёру эш **Фролов,** профэвилел обкомунуң ажылдакчылары үүгле телефон дамчыштыр медээ чыырынга кызыгаарлатынгаш, чер-черде профорганизацияларын боттуг удуртпайн турарын фактыларга көргүскен. Ол саналга эш **Архипов** база улашкан. Қызылда автосептелге заводунуң коллективинге профком даргазы турган Кибитов ниитиниң акшазындан 5700 рубльди самчыгдаан турунда, ону профэвилел обкому херекке албайн келгени шын эвес.

Профэвилел обкому областың көдээ ажыл-агый эргелели-биле харылзаа чок ажылдап турарын эш **Береверзев** шын шүгүмчүлээн. Бай-Хаак МТС-те эш Булгаков, чер-черде профорганизациялары клубтарны культура кижизидилгениң ёзулуг одаа кылдыр ажыглап шыдавайн, күш-культураны, бот-тывынгыр уран-үүл бөлгүмнерин удуртпайн турарын айыткан.

Тес-Хем МТС-тиң тудуг ажылчыны эш **Шипилин** бодунуң саналынга колхозчу чаа суурларның калбарып турарын айытпышаан, ылаңгыя Тес-Хем, Эрзин районнарда дарганнар, бызаңчылар, печка кылыр кадрлар чедишпейн турарын фактыларга көргүскен. МТС-терге кадр белеткээр айтырыгны профэвилел обкому болгаш областың көдээ ажыл-агый эргелели багай удуртып турар. Оон уламчылап чугаалааны болза:

—Ажыл-төлевири өйүнде бердинмейн турарының бир чылдагааны болза, областың көдээ ажыл-агый эргелели МТС-терии өй-шаанда акшаландырбайн баарында. Бисте 1950 чылда ажылдаанын безин төлетирип ап чадаан трактористер бар. Эрткен күзүн областың көдээ ажыл-агый инженер эш Лоскарев 2—3 хондур арагалап-арагалап, биске кандыг-даа дуза көргүспейн чана бергени удуртулганың боттуг эвезинге факт болур.

Конференцияга Қызылдың механизация училищезинде эш **Байыр-оол,** «Барлык» совхозтуң агроному эш **Барченко,** МТС-тер трестизинде, эш **Зайцев,** Чаа-Хөл МТС-те эш **Бричеев** болгаш сөс ап чүве чугаалаан өске-даа эштер профэвилел обкомунуң ажылында улуг четпестерни шынныг илередип, мооң сонгаргы ажылдарга боттуг саналдарны берип турган. СЭКП обкомунуң секретары эш **К. Резниченко,** профэвилел организациязының ажылын партияның амгы негелдезиниң деңнелинге бедидер дугайында тодаргай саналдарны берген.

Конференция организастыг айтырыг дугайын чугаалашкаш, профэвилел обкомунуң пленум кежигүннерин, ревизия комиссиязының составын сонгаан. Профэвилел обкомунуң президиумунуң даргазынга эш **Т. Норбуну** сонгаан.

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ

Коллективтиг күш-ажылдың түңнели

Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң күжү улуг эвес, ында 61 арат ажыл-агыйлар каттышкан, күш-ажыл кылып шыдаар кижизи 105. Ынчалза-даа күрүне мурнунга плэнныг онаалдаларын күүседир база ажыл-агый талазы-биле Таңды районда мурнакчы колхозтарның бирээзи болуп турар. Колхозтуң төвү кыска үениң иштинде көрүштүг чараш суур кылдыр калбарган, чаа тудуглар-биле улам немежип турар.

Колхозтуң чоокта чаа болган отчёттуг-соңгулда хуралынга илерээн фактылар болза, ооң организас тургузуунуң быжыгып турарын, ажыл-агыйда улам чаа-чаа чедиишкиннерин илередип турар. Отчёттуг үеде колхозчулар 45630 ажыг күш-хүн азы 1952 чылдыындан 2 муң хире күш-хүнну хөйнү ажылдаан. Колхоз мал өстүрериниң күрүне планын күүсеткен. Мал чеминге 600 тонна сиген белеткээр тургаш 50 тоннаны ажыр, а 130 тонна силос салыр тургаш 180 тоннаны белеткээн, ону план ёзугаар чарыгдап, кышкы мал ажылынче кол кичээнгейни салганындан мал менди, күштүг чыл ажып турар.

Колхоз часкы тарылганы 10, а күскү дүжүт алыышкынын 21 ажыл хүннеринде чедиишкиниг дооскан. Эрткен чылын 160 тонна өдекти, 1,5 тонна куш өдээн база хүл болгаш өске-даа удобрениелерни тарылга шөлүнге чөп ажыглап, тараанын чайгы ажаалдазын хынамчалыг чорутпушаан, күскү алыышкынны чидириг чокка эки организастаанындан дүжүт элбекшилдиг болуп, күш-хүнге 4 килограмм тараа онаажып турар.

1954 көдээ ажыл-агый чылында оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга колхозчу ишчилер улам күжениишкинниг ажылдап турар. Часкы хову ажылын агротехниктиг негелделерни хандырбышаан, 7 ажыл хүнүнде доозары көрдүнген. Бо талазы-биле белеткел багай эвес: септелгелер доозулган, тараа болгаш ногаа культураларының үрезиннери белен, 750 гектар шөл андартынган. Хөрзүннүң чемиштиин белидер сорулга-биле 400 тонна өдекти, 1,5 тонна хүлдү болгаш 1 тонна куш өдээн чыып, шөлдерде төккен, ол ышкаш 42 гектарда хар мөөннээшкинин база элээн хөй черлерде булуктадыышкынны организастаан.

Отчёттуг-соңгулда хуралга колхоз баштаар черинин (даргазы эш К. Канчыыр-оолдун) илеткелинден ажыл-ишке мурнакчылар база хөй даан Седен Хавзкы 3924 килограмм тараа, 1570 рубль, Монгуш Чал 815 күш-хүн ажылдааш 3375 килограмм тараа, 1375 рубль алган. Үдумбараа, Сенгии, Нуспай-Шуру ышкаш ниитиниң ажыл херээнге ак-сеткилдиг мурнакчыларны хөйнү демдеглеп болур.

Мооң-биле кады колхоз баштаар черинин ажылында улуг четпестер барын илеткелчи-даа, хуралга санал берген колхозчулар демдеглеп турган. Отчёттуг чылда алдынган 144300 рубль орулганың хөйү чер ажылындан кирген, а малдан алза чогуур орулгага 16 муң рубль четпейн барган. Ол болза, малдың продуктулуун бедидери дээш четпес хемчег алдынып турарын, ылаңгыя уксаа экижидилгезинге кичээнгейниң кошкаан херечилеп турар. Ол ышкаш Бай-Хаак МТС-тиң талазындан ниитиниң мал ажылында удуртулгазы боттуг эвес деп чүве ол хуралга илерээн.

Отчёттуг үениң дургузунда ревизия комиссиязы (даргазы эш Шожут-оол) чаңгыс-даа катап хыналда чорутпаанын ниити хурал буруу шаап көрген. Артель Уставын үрээр таварылгалар чок эвес: колхозчу Шоктуй-оол ниитиниң 1 аъдын чидиргеш амдыгаа чедир төлевээн; Көк-оол, Чорбаа, Қочаа олар күш-хүннүң минимум хүлээлгезин күүсетпээн, Бады-Сагаан, Дөкел-оол ышкаш үргүлчү арагаллаар, өг-бүле талазы-биле найырал чоктар бар. Бо талазы-биле парторганизацияның (секретары эш Ширинжик) ажылы база четпес деп чүвени айтыр херек.

Илерээн четпестерни дарый узуткаар, 1954 көдээ ажыл-агый чылында улам чаа чедиишкиннер дээш ажылдаарын колхоз баштаар черинин чаа соңгуткан составынга хуралдан дааскан.

А. ДОРЖУ.

Ниитиниң ажыл-агыйын улам хөгжүдер болгаш быжыглаар

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозунуң отчёттуг хуралынга артель кежигүннериниң 92 хуузу киришкен. Артель баштаар черниң отчёт илеткелин колхоз даргазы эш Плотников кылган.

Колхоз ажыл-агый чылында ниитиниң инек, чылгы, өшкү малдарының баш санын өстүрериниң планын ажыр күүсеткен. Тараа, эът, дүк, саржаг белеткелдериниң күрүне планнары хуусаа бетинде ажыр күүсеткен.

Хуралга санал берген колхозчулар чамдык ажыл-агый чедиишкиннери-биле чергелештир колхозтуң янзы-бүрү ажылдарында улуг четпестерни илереткен болгаш ону дарый чайладырының дугайында шыңгыы шүгүмчүлээн. Хойнуң баш санын өстүрериниң планы күүсетинмээн, мал ажылының продуктулуун болгаш дүжүттү бедидерин чедип алгаан. 100 гектар кызылтас суггартынмайн турганындан ара каткан, Алаштың улуг бугазын алгыдып, септээр ажыл чорутунмаан.

Колхозчулар Өктек, Амчыгыр, Достапай, Бызатпаа олар боттарының саналдарынга баштаар чернин, ылаңгыя колхоз даргазының удуртулгазының кошкаан демдеглээн. Эш Плотников эрткен чылда малчыннарга үүгле чаңгыс катап ужурашкан боордан аңгыда, оларга боттуг тодаргай удуртулганы хандырбаан, оон туржук колхозта мурнакчы малчыннар кымнарыл деп чүвени ол эки билбес. Малга белеткээн хөй сиген кайы хамаанчок будагдатынган. Көспес деп черде хөй инек кажаа чок чадагай черде бергедеп турар. Колхоз баштаар черниң талазындан бо дугайында боттуг хемчег албайн турар. Эки кажаалар белеткетинмээн болгаш чем-биле багай хандыртынган ужурунда элээн хөй дагаалар хорамчалыг болган. Азырал куштарны өстүрер дугайында ферма эргелекчизи эш Оол-Сарыг, зоотехник эш Таңгый олар кончуг четпес ажылдаан.

Тудуг бригадазы (бригадири эш Чүлдүм) 1953 чылдың бүгү тудугларының планын ыракта күүсетпээни дыка четпес. Туттунган бажыннардан үүгле беш бажын ажылганда кирген, бо чылдың тудуунга белеткел сула чоруп турар. Үш чыл хуусаалыг агро-зоотехниктиг курстар тургустунза-даа, оларның өөредилгези мырыңай болбаан. Ылаңгыя агротехниктиг курстуң өөредилгезин чорудар хүлээлгелиг агроном эш Бобрешев бо дугайында кандыг-даа ажыл чорутпаан болгаш хову ажылынга удуртулганы багай хандырган.

Колхозта күш-ажылдың сагылга-чуруму кошкак, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үреп турар таварылгалар ам-даа бар. Артель кежигүннериниңден 175 кижи күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн. Кижилерден алыр өре—14 баш чылгы мал ам-даа эгитинмээн. Хову ажылының бригадалары 1500 рубль хире өртектиг ажыл-агый хекселдерин чидирген. Ревизия комиссиязы (даргазы эш Луузан) сула ажылдааны-биле колхозтуң хөреңгизин будагдаан, чидирген кижилерни чогуур өйүнде илеретпейн, хемчег албайн турган.

Колхозчулар СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин күүсетпишаан, колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар хемчеглерни чорударын отчёттуг хуралга шиитпирлээн. Колхозту тодаргай, боттуг удуртулга-биле хандырарын олар колхоз баштаар черинден негээн.

Қол сорулга болза, 1954 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң, ооң продуктулуун белидериниң планнарын күүседири дээш, элбекшилдиг дүжүттү өстүрүп алыры дээш шиитпирлиг демисежири болур. Көдээ ажыл-агый артели бо чылын сиген аралаштыр тарыыга эвлечештирилгезин чорударын, Алаштың эрги бугазының дөзүн быжыглавышаан, унун алгыдарын, суггаттыг шөлдерни калбаа-биле ажыглаарын болгаш тарылга шөлүн удобрение-биле хандырарын чедип алыр. Хову бригадалары агротехниктиг чурумнарны сагып турган, үүгле суггарган черлерни чажып тарыыр.

Тарылгага хереглээр көдээ ажыл-агый чепсек-хекселдерин болгаш машиналарын чоокку хүннерде бүрүн септеп доозарын, үрезиннерни четчелеп, чажар шынарынга чедир арыглап алырын хуралга шиитпирлээн.

Тудуг бригадазы бирги хову бригадазынга ниити чуртталга бажынын, колхозтуң уруглар яслизин, чунар бажынны, хлеб быжырар черни, инек, хой, чаш мал кажааларын бо чылдың дургузунда тудуп дооскаш, ажыглалга киирген турар.

Ниитиниң ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүн хандырбышаан, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин бедидери — артель баштаар черинин бир чугула сорулгазы болур.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Колхозчуларның чөптүг шүгүмчүлели

Қаа-Хем районнуң Сарыг-Септе «Октябрь 14 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң отчёттуг хуралынга эрткен көдээ ажыл-агый чылының түннелдериниң дугайында отчёт илеткелди колхоз баштаар черинин даргазы эш М. Елисеев кылган. — Коммунистиг партияның болгаш Совет казактың хүн бүрүде сагыш салыышкынынга сорук кирген ажылишчилер эрткен чылын колхозувустуң организас, ажыл-агыйын улам быжыглаарынга улуг күжениишкиниг ажылдаанар. Колхозчуларның материалдыг, культурлуг деннели улам экижээн, ооң-биле чергелештир колхозтуң ниитилештирген бүгү байлаа өскен—деп илеткелчи чугаалаан.

Эрткен чылын часкы тарылганы кыска хуусаада болгаш бедик агротехниктиг деннелге чоруткан. План ёзугаар тараа культураларын 556 ганы тараан. Күскү тараа ажаап алыышкынын шалыпкын чоруткан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү продуктуларының талазы-биле күрүне планнары чогуур хуусаазында дужаатынган.

Колхозта мал болгаш чер ажылының мурнакчылары хүн-бүрү көвүдеп турар. Чижээ, Д. Шведов 90 баш ажыг аныяк мыйыстыг бода малды, чылгычы Чаа-Хуурак 80 баш ажыг аныяк чылгы малды, хойжу эш Биче-оол 400 ажыг баш хойну, бызаа ажаакчызы эш Малышева 30 бызааны чидириг чокка өстүрүп, боттарының күш-ажылынга чедиишкиннерлиг болганнар.

Чедиишкиннер-биле чергелештир колхозтуң организас, ажыл-агыйын быжыглаар талазы-биле артельде бар турар бүгү курлавырларны болгаш бүгү арганларны колхоз баштаар чери ам-даа долузу-биле ажыглап шыдавайн турарын, колхозчуларны ажыл-агыйның чугула айтырыгларын шиитпирлээринге мобилизаставаанын, оларны билдилиг мергежилдиг удуртулга-биле хандырбайн турарын илеткелчи чугаалаан.

Бүгү тараа болгаш ногаа культураларының дүжүттүүн бедидери болгаш мал ажылын хөгжүдери-биле кады ооң продуктулуун бедидериниң талазы-биле салдынган сорулгаларны күүсетпээн. Артель мал ажылындан болгаш чер ажылындан эрткен чылын дыка эвээш орулганы алганы-биле колхозчуларның бир күш-хүнүнге алыр ажыы эвээш болган. Тараа культураларының бир гектар бүрүзүнден-не ортумаа-биле 19 центнер дүжүттү алыр тургаш, үүгле 5,5 центнери алган.

Мал ажылының продуктулуун бедидер хемчеглер кошкак алдынганы-биле саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 793 литр сүттү саап алган. Амгы үеде ниитиниң малының кыштагладыышкыны дүвүрээзиниг байдалда таваржып, малдың күжү арып турар. Эрткен чылын мал чеминери белеткээриниң планын колхоз күүсетпээни-биле мал чеми сиген төнүп турар. 30 ажыг гектар люцернаны багай ажааганындан оон дүжүт албаан. Тараанын саванын бүрүн ажаап албаан. Малды чылыг кажаалар-биле бүрүн хандырбаан.

Сарыг-Сеп МТС-тиң колхозка чедирген дузаламчызы улуг-даа болза, дүжүттү бедидер дээш механизаторларын демиселинин четпестерин отчёттуг хуралга колхозчулар илередип турган. МТС-тиң трактор бригадазы үүгле планныг сан сүрер, ажылдың шынары дээш кол кичээнгейни салбайн турган. Ол ышкаш мал ажылында хөй күш кирер ажылдарны механизастаар ажыл база-ла кедергей четпес чоруп турар.

Мал болгаш чер ажылының продуктуларының учёт болгаш отчёт ажылдарын колхоз баштаар чери, ооң санакчызы ам-даа чурумчудуп шыдаваан.

Күш-ажылдың организастаашкынының кошкаандан ажылга үнмес, колхозчу бүрүзүнге күүседири-биле доктаатынган күш-хүнүнүң минимумун 13 колхозчулар күүсетпээн.

Үстүнде айытынган четпестерни кыска хуусаада узуткаарының аргаларын колхозчулар айытпышаан, колхозтуң организас, ажыл-агыйын улам-на быжыглаарынче, колхозчу бүрүзүнүң күжүн эвилелдээрин, мал кыштагладыышкынын, часкы тарылга белеткелин чедиишкиниг чорударын колхозчулар негээннер.

С. МААДЫ.

ЛЕКЦИЯ*

Диалектиктиг материализм—коммунистиг тургузугнуң эртемниг үндезини

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы ниитилелди революстуг чаартырының талазы-биле бодунуң ажыл-чорудулгазын марксисчи-ленинчи философияның ажытканы бойдус болгаш ниитилел хөгжүлдезиниң объективтиг хоойлуларын билириңге даянып турар. Диалектиктиг материализм болза, бистиң партиявыстың мировоззрениези болур. Бойдустуң болгаш ниитилелдиң болуушкуннарын материалистиг тайылбырлап көөрү болгаш оларны өөренип көөрүнүң диалектиктиг методу болза, делегейниң материалдыг болгаш угаан-бодал хөгжүлдезиниң эң-не ниити хоойлуларының дугайында эртем болур диалектиктиг материализмниң утка-шынары болуп турар.

Ниитилел амыдыралының болуушкуннарын өөренип көөрүнге диалектиктиг материализмниң нептерээшкини болза, ниитилел хөгжүлдезиниң хоойлуларының дугайында карачаңгыс шын эртем болур төөгү материализмниң тургустунарын болдурган.

Диалектиктиг болгаш төөгү материализм болза, коммунизмниң теоретиктиг фундаментизи, Коммунистиг партияның ажыл-чорудулгазының теоретиктиг үндезини болуп турар.

Эртемниг коммунизмниң теориязы болза, ниитилел хөгжүлдезиниң бүгү-ниити социалогтуг хоойлуларының дугайында марксисчи-ленинчи философияны өөреніринге болгаш кижи ниитилелиниң хөгжүлдезиниң янзы-бүрү чадаларында ниитилел бүдүрүлгезиниң болгаш тоң чугула материалдыг үүлдерниң хуваалдазының хоойлуларын өөренир политиктиг экономияның өөредиглерине быжыг даянып турар.

Ниитилелдиң хөгжүлдези болза, адаккы чададан үстүкү чадаже өрүлээр хөгжүлдениң хоойлу ёзугаар болуп турары, бойдустуң болуп турары төөгүлүг процесс болур деп марксисчи-ленинчи философия доктаадып тургускан. Коммунизм дээрге төөгүлүг хөгжүлдениң бүгү-ле чорудулгаларында белеткеп келген кижи ниитилелиниң хөгжүлдезинде дээди чада болур.

Марксисчи-ленинчи философия делегейниң үүгле шын, бүгү тала-биле тайылбырлалын берип турар эвес, харын ону революсчу ёзу-биле чаартырының оруктарын айтып турар. Ол философия болза, эрге-ажыктары төөгүнүң объективтиг чорудулгазы-биле, кижи ниитилелиниң депшилгелиг хөгжүлдезиниң эрге-ажыктары-биле бүрүн дүгжүп турар ниитилелдиң эң мурнакчы аңгызы — пролетариаттың теоретиктиг чепсээ болур.

I.

Диалектиктиг метериализмни ылаптыг ажыглаар чорук болза, капитализмниң буурап дүжериниң болгаш коммунизм тиилелгезиниң чайлаш чок болурун, коммунизмниң хөгжүлдезинге ийи үе-чадаларның эргежок чугулазын, социализм тургузуушкунунуң хоойлу ёзугаар болуушкунун ажыдарын, социализмден коммунизмче шилчилгениң онзагай байдалдарын илередип көргүзерин эртем ёзузу-биле көргүзер арганы берген.

Коммунизмниң бирги фазазы (чадазы) капиталистиг ниитилелди революсчу ёзу-биле узуткаарының болгаш социалистиг ниитилелдиң үндезиннерин тургузарының аргазы-биле, буржуазияга удур пролетариаттың эптеш чок аңгы демиселиниң аргазы-биле тыптыр. Капитализм биле социализмниң аразында чаа ниитилелди хевирлеп тургузарының бүдүн шилчилге үези туруп турар.

Ийиги фаза бодунуң хууда үндезининге социализмниң суурунга тыптыр. Социализм биле коммунизм бүдүрүлгениң чепсек-херекселдеринге ниитиниң өнчүзү болуп турар чаңгыс-аай экономиктиг үндезинниг болуп турар. Коммунистиг ниитилелдиң ол ийи фазалары кижини кижи мөлчүүр чорукту билбес, а күш-ажыл болза, кижилерниң алдарлыг, хүндүлүг херээ болур. Национал болгаш расалыг дарлалдан хостуг чаа тургузуг ниитилел амыдыралының бүгү-ле адырларына кижилерниң дең эргелиин хандырып турар. Бо байдалдарда политиктиг революцияны чорудар кандыг-даа үндезин чок болгаш Ленинниң баш бурунгаар көргени-биле алырга, чаа ниитилелди коммунизмниң ёзузунга экономиктиг болгаш культурлуг эде кижизидер чоруктуң эргежок чугулазы тургустунар.

Ниитилелдиң боттуг амыдыралының баштайгы үүл болурунуң болгаш ниитилелдиң бодалы соңнайгы үүл болурунуң дугайында, ниитилел хөгжүлдезинде материалдыг хереглелдериниң тодарадыкчы ролюнуң дугайында, тоң чугула материалдыг үүлдерниң бүдүрүкчүлери болур улус массаларның ролюнуң дугайында материалистиг өөредиг болза, демиселдиң янзы-бүрү чадаларында партияның стратегтиг шугумун тодарадырының, төөгүлүг байдалдардан хамаарыштыр политиканы өскертиринге бирги чергениң ужур-дузалыг. Мооң уламындан партия бодунуң политиказын чорударда чаагай күзелдерни барымдаалаар эвес, харын четчип келген материалдыг хереглелдерни, төөгүнүң тургузукчулары болур улус массаларының үндезин эрге-ажыктарын барымдаалаар ужурлуг.

Мөлчүкчүлериниң эрге-чагыргазын дүжүр октаанының болгаш пролетариаттың диктатуразын доктаадып тургусканының соонда, ажыл-агый айтырыгларында политиктиг шугумну тодаратпышаан, объективтиг экономиктиг хоойлуларның негелделери-биле бүрүн дүүштүр, чурттуң төөгү талазы-биле тодаргай онза байдалдарын барымдалааш, социализмниң материалдыг-бүдүрүлге суурун тургузарының сорулгазын партия идип үндүрген. Ону тургузарда социалистиг үндезинге, социализмниң тиилелгезинге таарыштыр бүгү экономиканы чаартырын хандырып турар карачаңгыс арга болур аар үлетпүрнүң күштелген хөгжүлдезиниң аргазы-биле тургускан.

Чуртту индустриализастаарының болгаш көдээ ажыл-агыйны коллективизастаарының политиказының тиилелгези социализмниң күүлүг материалдыг-бүдүрүлге суурун тургузарынга, мөлчүкчү аңгыларны болгаш кижини кижи мөлчүүр чорукту узуткаарынга чедирген, ажылчы чоннарның материалдыг байдалын үндезини-биле экижилер «кижи бүрүге ажылдаан шаа-биле, кижи бүрүге ажылдаан шаа-биле» деп социализмниң кол принцивин боттандырар, бистиң Төрээн чуртувустуң хамаарышпас чоруун хандырар, делегейде бир дугаар социалистиг күрүнениң камгалалын быжыглаар арганы берген.

Социализмниң тиилелгези болза, эң чугула объективтиг экономиктиг негелде болур бүдүрүкчү күштерниң характеринге бүдүрүлге харылзааларының бүрүн дүгжүрү бүдүрүлге харылзааларының бүгү системазында күүсетинген бүгү улус ажыл-агыйының шапкын хөгжүлдезинге делгемни ажыткан.

Ол хоойлуга даянгаш база социализмге тааржыр чаа, онзагай экономиктиг хоойлуларның негелделери-биле дүүштүр партия коммунизмниң материалдыг бүдүрүлге суурун тургузарының кол негелдези болур ниитилел бүдүрүлгезиниң улам ыңайгы бүгү талалыг хөгжүлдезиниң программазын чорударын көрген болгаш боттандырып турар.

Ниитилел хөгжүлдезиниң материалдыг хереглелдериниң идип үндүрген сорулгаларын боттандырып тура, партия бодунуң политиказын чорударда, диалектиктиг методту удуртулга болдурбушаан, амыдыралда бар болуп турар төрүлдээлерни шыңгыы барымдаалап турар.

Социализм үезинде бүдүрүлге биле хереглелдиң аразында төрүлдээ бар болуп турар. Капитализм үезинде ол төрүлдээ аңгыларның өжээнелгези характерлиг болуп турар, маңаа кончааларны соруп алыр сорулгага чедирип турар бүдүрүлгениң болгаш үүгле амыдыралды деткип тударынга эргежок чугула минимум-биле кызыгаарлатынган массаларның хереглелиниң аразынга дүүшпес, чоруктуң ханылаары чайлаш чок болур. Ооң уламындан пролетариаттың шуут болгаш кезик-чамдык хоозураашкыны, тараачыннарның ядараашкыны ында илереп турар. Социализмниң кол экономиктиг хоойлузу ажылчы чоннарның чаагай чоруун хажык чок көдүрерин тодарадып турар. Социализм үезинде, бүгү улустуң кызыгаар чок өзүп турар хереглелдери биле материалдыг болгаш культурлуг эң чугула үүлдерни бүдүрүп үндүрериниң хөгжүлдезиниң тус-тус үеде чедип алдынган деңнелдиң аразында төрүлдээ ышкаш, бүдүрүлге биле хереглелдиң аразында шынар талазы-биле өске төрүлдээ тургустунар. Дээди техникага үндезилээш, социалистиг бүдүрүлгени үзүктелчок өстүрүп, болбаазырадырының үндезининге бүдүрүлгениң чедип алган деңнелин шаг-үргүлчү эртип турар болгаш ону бурунгаарладыр идип турар бүгү улустуң үргүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдери максималдыг хандыртынып турар.

Бүдүрүлгениң социалистиг аргазы бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында бүрүн дүгжүүшкүннүң үндезини-биле коммунизмче оруктап хөгжүп олурар.

Бүрүн дүгжүр чорук төрүлдээлерни болдурбайн турар, бир эвес төрүлдээлер тыптып келир болза, бүдүрүкчү күштер-биле бүдүрүлге харылзааларының аразында долу дүгжүр чорук ынчаарда чиде бээр деп чамдык пропагандистер бадыткап турарлар.

Теория талазы-биле ындыг бадыткаашкыннарның үндезин чок, шын өзези үлетпүр дизе, төрүлдээнің кандыг-даа хөгжүлдениң үргүлчү болгаш ёзулуг үнер дөзү кылдыр эвес, харын хөгжүлдеде анаа-ла бир таварылга кылдыр көрүп турарында болур.

Бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында дүгжүрү түр хөделип турар фактор болуп турар капиталистиг ниитилелден социалистиг ниитилелде бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында бүрүн дүгжүлгениң ылгалы болза, бүдүрүлгениң социалистиг аргазының хөгжүлдезинде **үргүлчү хөделип турар фактор** болурунда. Социализм үезинде бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында бар болуп турар болгаш тыптып турар төрүлдээлер үскүлежилгеге четпейн, коммунистиг партияның шын практиказының ачызында оларның бүрүн дүгжүрүнүң чогуур хемчээнге болгаш ооң суурунга шиитпирлетинип турар.

Бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрүп үндүрүп турар үлетпүр биле хереглелдиң үүлдерин бүдүрүп үндүрүп турар үлетпүрнүң аразында, ниити үлетпүр биле көдээ ажыл-агыйның аразында, колхоз бүдүрүлгезиниң болдунуп болур аажок улуг бүдүрүлге аргалары биле мал, ногаа болгаш картофель ажылының, материалдыг тала-биле четпес болуп турарының чылдагааны-биле ындыг ажыл-агыйлар адырларының чыдып каап турарының аразында дыка дүүшпес чоруу болза, улус ажыл-агыйында бар чамдык-кезик деннешпейн турар чоруктарның, социалистиг ниитилелдиң хөгжүлдезиниң амгы чадазында бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында төрүлдээлериниң илередиглиг көргүзүглери болур.

Совет ниитилелдиң хөгжүлдезинде бар турар боттуг төрүлдээлерни чок деп көөр чорук үүгле теория талазы-биле шын болбас эвес, харын практика талазы-биле база хоралыг, үүге дизе, бар болуп турар төрүлдээлерни чогуур өйүнде илередир арганы бербейн турар, оларны ажып тиилээринче күштерни мобилизастаарынга моондактап турар.

Коммунистиг партия, ниитилел хөгжүлдезиниң объективтиг чорудулгаларын шын илередип көргүспүшаан, тыптып турар төрүлдээлерни болгаш бергелерни ажып тиилээрин, бүдүрүкчү күштериниң шапкын өзүлдезин, бүдүрүлге харылзааларының болбаазыралын хандырып турар хемчеглерни боттандырып турар.

II.

Марксизм-ленинизмниң өөредип турары болза, бодунуң болдунар аргаларын чидирбээн шаанда ниитилелдиң экономиктиг чаңгыс-даа болуушкуну төөгүлүг аренадан анаа дүже бербес, харын база чаңгыс-даа экономиктиг чаа кирилде болуушкун аңаа таарымчалыг объективтиг байдалдар четчип келбээн шаанда болдунмас. Ол материалистиг принципти ылаптыг сагыыры болза, кандыг-даа хевирниң хоозун теорияларынга удур, политикада авантюризмге удур эң чидиг четпек болур. Төөгүлүг байдалдар четчип өйү келбээнде, ону дүргедедип болбас.

Социализм хөгжүп, быжыга бергенде, коммунизм ынчан эгелеп кирер деп улуг Ленин чугаалаан. Ол өөредигни барымдаалап көөрге, ССРЭ-ниң хөгжүлдезиниң амгы үеде төөгүлүг үе-чадазы болза, социалистиг ниитилелдиң тургузуушкунун боттандырып доозарының болгаш коммунизмче чоорту шилчилгени боттандырарының үе-чадазы болуп турар. Ол болза, совет ниитилелдиң коммунизмче шимчээшкининиң чаңгыс-аай бурунгаарлап чоруурунуң харылзалыг чарылбас ийи талалары болур.

Социализмни тургускаш, совет улус бодунуң социал-экономиктиг байдалын үндезини-биле өскерткен, мөлчүлгени мөңгези-биле узуткаан, ажыл чок чорукту чок кылган, ажылдаар, өөренир, дыштаныр, социал хандырылганы алыр боттуг эргелерни бодунга хандырып алган, бедик культураны чедип алган. Бо бүгү фактылар бистиң чурттуң ажылчы чоннарының материалдыг болгаш культурлуг байдалында ёзулуг шураашкын болганын чугаалап турардыр. Ынчалза-даа чамдык чугула сорулгалар, хамыктың мурнунда, хереглел үүлдериниң элбекшилин тургузар сорулга шиитпирлетиниң чадазында туруп турар.

Социалистиг ниитилелдиң тургузуушкунун боттандырып доозарының эң чугула сорулгазы болза, күүлүг болгаш үзүктелчок хөгжүп турар аар индустрияның суурунга хереглел үүлдериниң элбекшилин тургузары, ажылчы кижи бүрүзү бодунуң ажылдап алганы акшазы-биле бедик шынарлыг аъш-чемни болгаш калбак хереглелдиң үүлдерин бодунга четчир санныг кылдыр тып садып алыр деп социализмниң кол принцивин долузу-биле боттандырары болур. Марксисчи социализм дээрге хууда хереглелдерни бүгү тала-биле калбартыры болгаш чечектелдирери, культура талазы-биле сайзырангай ажылчы кижилерниң бүгү хереглелдерин бүгү тала-биле болгаш долу хандырары болур деп И. В. Сталин айыткан.

Амгы байдалдарда партияның бүгү ажыл-агыйжы практиказы болза, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын күүлүг болгаш пропорционалдыг хөгжүдеринге, продукцияның элбекшилин тургузарынга, партияның кол сагыш салыышкыны болур улустуң хереглелдерин максималдыг хандырарынга социалистиг тургузугнуң эң байлак болдунар аргаларын ажыглап алганы болур.

Коммунизмче шилчилгениң материалдыг белеткелиниң үндезиннериниң үндезини болза, бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин четчир санныг бүдүрүп турар аар үлетпүр болур. Партия болгаш чазак аар үлетпүрнү хөгжүдеринге кайгамчыктыг улуг чедиишкиннерни чедип алган. Ынчалзажок амгы үеде ниитилел бүдүрүлгезиниң бирги бөлүглели—бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрүп үндүрери-биле ооң ийиги бөлүглелиниң — хереглел үүлдерин бүдүрүп үндүрериниң — аразында элээн дүүшпес чорук тургустунган. Объективтиг экономиктиг хоойлуларның негелделерин барымдалааш, партия болгаш чазак улус ажыл-агыйында хереглел үүлдерин бүдүрүп үндүрүп турар адырларны күштүг көдүрерин хандырар хемчеглерни ап чорударын көрген, ол хемчеглер аъш-чем болгаш үлетпүр бараанны-биле бүгү чоннуң хандыртынган турар чоруун 2—3 чылдарның дургузунда-ла дыка бедидер.

Совет социалистиг экономиканың амгы чадада характерлиг болгаш ылгалып турар онза байдалы үүдел дизе, бүгү улус ажыл-агыйында углакчы кол мурнакчы күш болуп турар аар индустрияның хөгжүлдезиниң дүрген темпилери-биле көдээ ажыл-агыйның, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң харугда шапкын хөгжүлдезин бүрүн холбаштырып дүүштүрер аргаларның бисте бар болуп турарында болур.

Хереглел үүлдериниң элбекшилин тургузар дээн бүгү улустуң сорулгазын шиитпирлээрде кол звено болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери, колхозчу тургузугну улам ыңай быжыглаары, социализмниң бүгү-ле үелеринде колхозтарның карачаңгыс шын хевири болур көдээ ажыл-агый артелинде бар бүгү-ле болдунар аргаларны долу ажыглааары болур.

Колхозчу тургузугда чыгдынган бүгү-ле болдунар аргаларны долу ажыглаары, МТС-терни улам ыңай быжыглап, колхоз бүдүрүлгезинге оларның бот-деңзизин база башкарыкчы ролюн бедидип тургаш, көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү талалыг хөгжүлдезин чедип алыры—социалистиг ниитилелдиң тургузуушкунун боттандырып доозарының чугула негелдези мындыг-дыр. Хөгжүлдениң дараазында чадаларында, кажан амгы үеде экономиктиг форма бодунуң мөөннеп алган болдунар аргаларын ажыглап дооскан шагда, амгы формалардан дыка бедик экономиктиг формаларже чоорту шилчиир арга тургустунар.

Хөгжүлдениң ол диалектиказы — туруп турар экономиктиг быраларны болгаш чепсектерни бүгү тала-биле быжыглап, хөгжүдүп тургаш, дээди экономиктиг формаже шилчилге—экономиктиг хөй болуушкуннарга бот-шынар болур. Совет садыгны бүгү тала-биле хөгжүдерин дамчыштыр бис келир үеде ону продукт солчуушкуну-биле солуур бис, кылган ажылын барымдаалап төлээр социалистиг принципти бүгү тала-биле быжыглаарын болгаш чайгылыш чокка ажыглаарын дамчыштыр келир үеде бистер хереглээнии барымдаалап алыр деп коммунистиг принципче кирер бис. Сан талазының чоорту өскерлиишкини тодаргай чадада барып эрги шынардан чаа шынарже шилчиириңге чедирер.

Мынчангаш, социализм үезинде тывылган төрүлдээлер болза социалистиг хөгжүлдезиниң болгаш сайзырангай-жылгазының үндезининге качдыг-бир экономиктиг болуушкуннарда чыгдынган бүгү болдунар аргаларны болгаш ажыглатынмайн турар чажыт курлавырларны бүгү талалыг долу ажыглаарының аргазы-биле шиитпирлетинип турар.

Маңаа социалистиг тургузугнуң хөгжүлдезиниң хоойлу ёзугаар болдунар эң чугула чоруу чайыннанчак илеретинип турар. Капитализм үезинде үндезин төрүлдээлериниң шиитпирлетинери формацияның өлүрүнге чедирип турар болгай, социализмниң оортан ылгалы болза, социализм үезинде бар болуп турар болгаш тыптып турар төрүлдээлерни ажып эртери социалистиг тургузугну хажык чок быжыглап, коммунизмниң дээди чадазынче ооң депшилгелиг, бурунгаар хөгжүлдезин хандырарында болур.

III.

Төөгү материализм ниитилел хөгжүлдезиниң тодарадыкчы ролюн үүгле ажыткан эвес, ниитилел амыдыралына субъективтиг факторларның дедирги саңлдарын үндезилеп тургускан, мурнакчы идеяларның, политиктиг албан черлериниң аажок улуг мобилизакчы, организакчы болгаш чаартыкчы ужур-дузазын ажыткан.

Социализмден коммунизмче шилчилгениң байдалдарында субъективтиг факторларның ролю өзүп турар. Коммунистиг партияның удуртукчу болгаш башкарыкчы ажыл-чорудулгазы, Совет күрүнениң ажыл-агыйжы-организакчы болгаш культур кижизидилгелиг ажылы эң чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунче улус массаларны мобилизаставышаан, партия ниитилелдиң хөгжүлдезин, субъективтиг факторнуң ролюн субъективистиг, идеалистиг ёзу-биле көөр сагыш-бодалдарның янзы-бүрү тайылбырларынга удур шиитпирлиг демиселди чорудуп турар.

Төөгү айтырыгларында субъективизм болза экономиктиг хоойлуларның объективтиг характерин хүлээвезинде, партияның болгаш күрүнениң ролюн идеалистиг ёзу-биле тайылбырлаарында, шажын ёзузу-биле бодун көдүрүп бедидер чоруктуң нептередиринде, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезин экономиктиг сорулгаларны шиитпирлээринден хоорук чоруткан ында илеретинип турар.

Ооң-биле чергелештир чамдык пропагандистер хөгжүлдениң объективтиг байдалдарын оон өскерилбес турган чүве кылдыр көргүзер, экономиктиг хоойлуларны фетишизастаар, субъективтиг факторларның ролюн кудуладыр дээр шын эвес орукче киирип турар.

Материалдыг хөгжүлде үүгле объективтиг байдалдарны, кандыг бир сорулгаларны шиитпирлээрде болдунар аргаларны тургузуп турар деп төөгү материализмниң чугула өөредиин партия бодунуң ажыл-чорудулгазын кылырда хажык чокка барымдаалап турар.

Ынчаарга болдунар арга боттанган үүл эвес болгай. Объективтиг экономиктиг хоойлулар боттары совет ниитилелди коммунизмче чаягаарлаашкын-биле чедире бербес. Тургустунган объективтиг болдунар аргаларны максималдыг ажыглаарын, оларны шынныг үүл болдурарын Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле кижилер, улус массаларның идепкейлиг ажыл-чорудулгазы боттандырар.

Улус массаларны организастаар болгаш сырый каттыштырар чорукту, коммунизмни тургузары дээш, экономиктиг хөгжүлдениң эң чугула сорулгаларын шиитпирлээри дээш демиселче оларны мобилизастаар чорукту партия бодунуң эң-не бирги чергениң сорулгазы кылдыр көрүп турар. Бо сорулганы боттандырарыбиле партия бодунуң организакчы ажылын күштелдирип, массаларның медерелдиг чоруун үргүлчү бедидип, коммунизмниң идепкейлиг тургузукчуларын кижизидип турар.

Партия бодунуң холунда күүлүг идейлиг чепсек болур марксисчи-ленинчи теорияны чидидип, болбаазырадып, кадрларның марксисчи-ленинчи белеткелин бедидер дугайында чугула саңнып, садып логизмге база шээжилеп доктаадыр чорукка удур, Маркс — Энгельс — Ленин—Сталинның революстуг теориязын чогаадыкчы ёзу-биле шиңгээдип алыры болгаш хөгжүдери дээш демисежип турар.

Партияның удуртулгазы-биле эртемниң янзы-бүрү адырларынга чоруткан чогаадыкчы дискуссиялар болза идеализмниң, метафизиканың артыышкыннарын узуткап чок кылыр, угаан бодалдың бүгү адырларынче марксизмни сиирип киирер херекке аажок улуг рольду ойнаан.

Ниитилелдиң культуразының улам ыңай өзүлдези болгаш массаларның коммунистиг кижизидилгези — совет улустуң бадыткатынган социалистиг ниити амыдыралы-биле, бистиң чуртувуста социалистиг идеологияның тергиидээшкини-биле кижилерниң медерелинде арткан капитализмниң артыышкыннарының арызында төрүлдээни ажып тиилээриниң эң чугула негелдези болур.

Бодунуң эртем мировоззрениези болур диалектиктиг материализмни удуртулга болдурбушаан, Коммунистиг партия ирип турар капиталистиг тургузугнуң эрге-ажыктарын илередип бүгү илерээшкиннериңге-даа удур, база үүгле бүгү эрги үениң үүлдерин эвес, харын амгы үеде даштыхы чурттарның эртем болгаш техника талазы-биле чедиишкиннерни херекке албас чорукка-даа удур демиселди харугда чорудуп турар.

Делегейге эртем талазы-биле бирги черни ээлээр дизе, үүгле бистиң ада-чуртувустуң эртемин дүрген темпилер-биле бурунгаар шимчедир эвес, харын даштыкы чурттарның бойдус эртеминиң талазы-биле бүгү чедиишкиннерни марксизмге үндезилээш шугумчүлелдиг эде ажылдап кылыры эргежок чугула, оларның идеалистиг тайылбырлаашкынын, хажыдыышкынын шиитпирлиг узуткаар ужурлуг.

Эртем болгаш техниктиг бодалдың бүгү чедип алыышкыннарын шугумчүлелдиг шиңгээдип алырының үндезининге коммунизм тургустунар болгаш тургустунган турардаа.

Коммунистиг партияның мировоззрениези—диалектиктиг болгаш төөгү материализм ССРЭ-ге коммунистиг ниитилелдиң тургузукчузу болур бүгү совет улустуң хүлээп алганы мировоззрение болган.

Ол эртемниг мировоззрениени удуртулга болдуруп алгаш, Коммунистиг партия коммунизмниң долу тиилелгезинче совет улусту бүзүреллиг аппар чоруур.

ССРЭ-де коммунизмниң тургузуушкуну болза, бүгү делегейге каннаарлаа аажок улуг төөгүлүг ужур-дузалыг.

Иштики политика талазы-биле кол сорулга болур бүгү совет кижилериниң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улуу-биле бедидерин херек кырынга боттандырары болза, социализмниң артык күштүүн улам тода ажыдып турар, бүгү кижилерге байлак, культурлуг чуртталганы үүгле социалистиг тургузуг хандырар деп чүвени бүгү делегейге улам-на көскүзү-биле көргүзүп болур.

Бодунуң шаг үезин чурттап эрттирген эрги делегейниң мурнунга чаа тургузугнуң тиилелгезиниң ниити хоойлужаан корумнарын бүгү улустарга айтып турар төөгү материализмниң—Коммунистиг партияның мировоззрениезиниң күжү мындыг-дыр.

Ц. СТЕПАНЯН.

*СЭКП ТК-ның чанында ниитилел эртемнериниң Академиязынга номчаан лекциядан кызырган стенограмма.

Студентилерниң педагогиктиг практиказы

Кызылдың башкы институдунуң тыва дыл болгаш литература бөлүүнүң 25 студентилери башкылар Оргу, Белек-Баир болгаш Коптева оларның удуртулгазы-биле үш бөлүкке үстүп алгаш, ай хуусаалыг педагогиктиг практиказын № 2 ортумак школаның V—VIII класстарында эгелээнинден бээр ай чартыы ашкан.

Олар бо аразында 50 ажыг кичээлдерни эрттиргеннер. Студентилерниң эрттирген кичээлдериниң идейлиг болгаш методиктиг деңнелиш болгаш бедик шынарлыг болуп турар. Эки шиңгээткен теориялыг билиглерни практикага шын ажыглап билири—өөредилгениң кол сүүзүннүг үүлү болур.

Үстүнде бердинген кичээлдериниң иштинде студент Д. Сангы-Бадраның VI класска «Тарас Григорьевич Шевченконуң биографиязы» деп темага эрттиргеи кичээли бедик деңнелдиг болган дээрзин оон дараазында берген анализи шынзыктырып турар.

Студент ук кичээлдиң эге кезээнге өөреникчилерниң эрткен кичээлге өөренгени Н. Г. Гогольдуң «Тарас Бульба» деп тоожузунуң кол маадырлары: Тарас Бульбаның, оон ооллары Остап биле Андрийниң овур-хевириниң сайгарылгазын катаптаан.

Бо талазы-биле практикант-студентиниң өөреникчилерге салган айтыыглары допчу болгаш методиктиг негелдерни шын харыылап турар. Студент-практикант катаптаашкын кезээнге Украинаның Россияга катап каттышканының 300 чыл оюн база украин болгаш орус улустуң улуг эп-найыралын совет улустуң канчаар демдеглеп эрттирип турарын өөреникчи бүрүзү боттарының харыызынга харылзаштырып чугаалаарын, оон-биле чиге болгаш тода, дорт харыыны бээрин салган айтыыгларынга негээн.

Онаалганы хынап, катаптаашкынны дооскаш, Д. Сангы-Бадра кичээлдиң кол кезээ—чаа теманы тайылбырлаарынче кирген. «Тарас Григорьевич Шевченконуң биографиязы» деп теманы ол өөреникчилерге ханы болгаш быжыг билиглерни шиңгээтирер сорулга-биле бодунуң чогаадып алган планы ёзугаар тайылбырлаан. Теманың тайылбырлынга Тарас Григорьевич Шевченко деп чүү кижил, кандыг өг-бүледен төрүтүнгенил, ол кандыг ёзу-тургузугнуң үезинде чурттап чорааныл, кымның эрге-ажыы дээш демисежип чорааныл, чүү деп чогаалдарны бижээнил, оон күзел соруу, демисели амгы үеде канчаар боттанганын тодаргай чижектерге дараалаштыр көргүзүп чугаалаан.

Чаа теманы тайылбырлап дооскаш, студент-практикант ук теманы өөреникчилер кайы хире билип алганын хынап, оон-биле быжыглаашкынны чедип алырынче кирип, элээн айтыыгларны өөреникчилерге салган. Быжыглаашкынга мындыг айтыыларны салгылаан: «Т. Г. Шевченконуң бичe чораан чылдары кандыг байдалдыг эрткенил?», «Революсчушулукчу—Шевченконуң кижи мөзүзүнүң кол талалары үүл?», «Ынчаардагы хаанныг ёзунуң каржы дошкунун Шевченко чүү деп чогаалдарында канчаар чаза шаап илереткенил?» дээн ышкаш оон-даа өске.

Быжыглаашкынга үстүнде айтыыларны студент өөреникчилерге салгаш, допчу болгаш долу харыыларны ап шыдаан. Оон соонда студент теманы ниитизи-биле тус-тус өөреникчилерниң билип алганын түннеп, боду база немеп чугаалаан. Студент-практикант кичээлдиң кол кезээ—тайылбырлаашкынны, быжыглаашкынны дооскаш, өөреникчилерниң бажың онаалгаларынга Т. Г. Шевченконуң биографиязын номдан номчуурун болгаш өөренирингe херектиг кол-кол айтыыларны тургузуп берген. Оон-биле кады орустуң шылгарангай чогаалчызы М. Ю Лермонтовтуң биографиязын катаптап кээрин өөреникчилерге айыткан. Онаалганы тайылбырлавышаан, оон негелдерин өөреникчилерден айтырган. Оон-биле студент-практикант кичээлди дооскан.

Бүгү талалыг белеткелдиң түңнелинде, кичээлди идейлиг бедик деңнелге эрттирип, тайылбырлаашкын үезинде өөреникчилерни бодунче хандыктырып, оларның кичээнгейин кол-кол айтыыларже угландырып шыдаар башкылаашкынның методиктиг мергежилин ол эки чедип алган дээрзин практикантыларның түңнел хуралынга шиитпирлээн.

Б. ШАКТАР-ООЛ.

Илеретинген четпестер ам-даа узуткатынмайн турар

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тыванның 5 чыл ою» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери багай күүседип турар.

Колхозтуң туруп турар чериниң девискээри мал болгаш чер ажылын сайзырадырынга дыка таарымчалыг. Колхоз 270 өрегелиг, 587 күш-ажыл кылып шыдаар кижилиг. Ынчалза-даа ажыл-чорудулганың байдалы колхозта багай тургустунган.

1953 чылда ажыл-агый планнарын колхоз күүсетпээн. Чүл дээрге, көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери ниитизи-биле күш хүнүнүң минимумун чүгле 68 хуу күүсеткен. Колхозчулардан 303 кижи күш хүнүнүң минимумун чедир күүсетпээн, 74 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн.

Колхозчу коммунистерниң болгаш комсомолчуларның күш-ажылга мурнакчы ролю база-ла көзүлбейн турар. Ылаңгыя коммунистер Маоол, Дыдай олар чаңгыс-даа күш хүнүн ажылдаваннар. Комсомолчулар Дю-Дарый, Долгар, Даңзы олар бүдүн чылдың дургузунда чүгле 1—3 күш хүнүн ажылдап алганнар. Мындыг фактылар-биле партия, комсомол организациялары болгаш колхозтуң баштаар чери анаа-ла эптежип турган.

Колхоз чыл бүрүде чуртталга бажыңнарының болгаш мал кажааларының, бүдүрүлге тудугларының планнарын күүсетпээн. Тудуг бригадири коммунист эш Быжынды дендии багай ажылдап келген. Тудугга быжыглаан 120 колхозчулардан ам чүгле 20 кижи арткан. Амгы үеде тудуг ажылы шуут сандаргай байдалда. Бызаңчыларның күш-ажылы эки организастатынмайн турар. Ажылга организас чок байдалды колхозтуң баштаар чери боду болдуруп турар. Чүл дээрге, бажың чок кижилер боттарынга тудуг ыяжын кезип, сөөртүп алзын деп айтыышкын үндүрген. Ол база-ла эки түннелди бербээн.

Мал ажылында шыдажыр аргажок четпестер бар. Малды чылыг, чырык кажаалар-биле четче хандырбаан. Эрткен чылын мал чеми белеткээриниң планы күүсетинмээн, белеткетинген эвээш чемнериниң чарыгдалы план чок болган. Малдың чаш төлүн камгалап алыр ажыл эжиживээн. Оон түннелинде хой, өшкү өстүрериниң планы күүсетинмээн.

Малдың учёт болгаш отчёду багай тургустунган. Ылангыя чылгыдан 24, инектен 3, хой, өшкүден 46 баш мал канчап барганы билдинмес. Колхозтуң ревизия комиссиязы багай ажылдаан. Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үреп турар фактылар бар. Улуста өрелер колхозка эгитинмейн турар. Амгы үеде хой кадарчызы Кертик-оолда 16 хураган, колхоз даргазының оралакчызы турган Намзырайда 7 баш чылгы мал, тудуг бригадири Быжындыда 5 аът колхозтуң алыр өрези болуп санатынып турар. Чылгы мал фермазының эргелекчизи коммунист эш Хирбээ арган болгаш кырган малдарны орнаар дээш, күштүг болгаш аныяк малдарны орнап үндүрүп турда, кандыг-даа хемчег албаан.

Эрткен чылын колхозтуң хову ажылы улуг четпестерлиг болган. Колхоз үрезиннер-биле хандыртынмайн келген. Тарааның чайгы ажаалдазы багай чорутунган. Оон чылдагааны-биле тараа культураларының га бүрүзүнден чүгле 3,3 центнер дүжүттү алган. Суггат чогундан 140 га черниң тараазы шуут үнмээн. Часкы тарылгага белеткел амгы үеде дыка багай чоруп турар, ам-даа 17 тонна кызылтас, 6 тонна сулэ үрезини четпес. Ногаа болгаш картофель үрезини шуут-чок. Бар үрезиннер арыглатынмайн турар.

Көдээ ажыл-агый машиналары болгаш чепсек-херекселдер септетинмээн, 19 андазыннар, 21 илиирлер эрткен чылдың часкы хову ажылының соонда хевээр септелге чок чыдар.

Бо четпестерниң болуп турарының чылдагааны болза, колхоз даргазы эш Папың, партия эге организациязының секретары эш Саңгыр олардың ажылды багай удуртуп турарында болур. Олар четпестер-биле шиитпирлиг демиселди чорутпайн турарлар.

СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң бюрозунуң чоокта чаа болуп эрткен хуралынга партия организациязының секретары эш Саңгыы илеткел кылган. Моон соңгаар чорудар ажылдарны бюро айыткан турбуже, илерээн четпестер узуткатынмайн турар.

СЭКП райкому болгаш райкүүском ол колхозтуң организас, ажыл-агыйын быжыглаар дээш шиитпирлиг хемчеглерни алыры болгаш практиктиг ажылдарны чорудары негетинип турар.

М. БУГАЛДАЙ.

Болгарияның Коммунистиг партиязының VI съездизиниң хагдынганы

СОФИЯ. Болгарияның Коммунистиг партиязының VI съездизи бодунуң ажылын дооскан.

Съездиниң март 3-теги хуралынга Болгарияның Улус Республиказының 1953—1957 чылдарда хөгжүлдезиниң ийиги беш чыл планының талазы-биле директиваларын чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаан, а ол ышкаш Болгарияның Коммунистиг партиязының Уставынга өскерилгелер киирер дугайында Төп Комитеттиң саналын чүүлдүг деп көрген.

Съезд партияның удуртур органнарын соңгаан: Төп Комитеттиң составында 65 кежигүннер болгаш 32 кандидаттар кирген база төп ревизия комиссиязын соңгаан.

Вылко Червенковка допчу сёс берген.

Съездиниң ажылының түңнелин үндүрбүшаан, Вылко Червенков съездиниң киржикчилериниң чаңгыс-аай эп-сеткилин демдеглээн. Съезд болза, партияның чаңгыс-аай быжыының болгаш ооң марксизм-ленинизмге бердингениниң чайынанчак көргүзүү болган деп ол чугаалаан.

Съездиге боттарының төлээлерин азы боттарының байырларын чорутукан акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларга өөрүп четиргенин Вылко Червенков илереткен болгаш болгар коммунистер Георгий Димитровтуң чагыгларынга болгаш боттарының интернационалчы хүлээлгезинге шынчы болурун медеглээн.

Вылко Червенковтуң чугаазының төнчүзүн Болгарияның Коммунистиг партиязынга болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар болдурган диңмиттиг адышчаскаашкыны-биле уткаан. Съездиниң төлээлери «Интернационалды» тура ырлап күүсеткеннер.

(СЭТА).

И. В. Сталинның Чогаалдарын Кыдатта парлап үндүрүп турары

ШАНХАЙ. И. В. Сталинның Чогаалдарын Кыдат Улус Республикада парлап үндүрүп турарының тиражы чылдың-на өзүп турар. Парлалганың чөөн-кыдат салбырының түңнелин ёзугаар алырга, Чөөн Кыдаттың улустуң ном үндүрер чери дөрт чылдың дургузунда И. В. Сталинның 35 аттыг тус-тус Чогаалдарын парлап үндүрген. Оларның ниити тиражы 1270 муң экземпляр ажып турар. Оон аңгыда, И. В. Сталинның Чогаалдарының бүрүн чыылдазының бир болгаш ийи томнарын миллион хире тиражтыг кылдыр парлап үндүрген. Чөөн Кыдаттың чүгле «Синьхуашудянь» деп ном магазини ийи чылдың дургузунда И. В. Сталинның миллион 489 муң ажыг экземпляр чогаалдарын саткан.

(СЭТА).

Көдээниң улус советтерин тургузар дугайында Польшаның күрүне чөвүлелиниң болгаш министрлер чөвүлелиниң доктаалы

ВАРШАВА. Көдээниң улус советтериң тургузарынга белеткелдиң дугайында Польша Улус Республиканың күрүне чөвүлели болгаш министрлер чөвүлели кады доктаал үндүргеннер. Доктаалда айтып турары болза, амгы үеде туруп турар күрүнениң административтиг хуваалдазында көдээде күрүне эрге-чагыргазының кудуку органы болза, волостыларның улус советтери болур. Ынчалза-даа волость дүрүм ёзугаар хөй санныг суурларлыг улуг административтиг девискээр болур.

Мындыг байдаллар турда волостыларның улус советтериниң боттарының сорулгаларын күүседиринге дыка бергдээшкиннер таваржыр. Ол-ла үеде күрүне эрге-чаңыргазының кудуку органнарының мурнунда калбак тараачын массаларның чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейлиг чоруун улам ыңай хөгжүдериниң херээнге, чоннуң хереглелдерин хүн-бүрү болгаш бүгү тала-биле хандырарының херээнге чугула сорулгалар туруп турар.

Бо сорулгалар-биле күрүне чөвүлели болгаш министрлер чөвүлели волостыларның эргелелдери-биле болгаш волостыларның улус советтери-биле калы көдээ улус советтериң тургузарының эргежок чугулазын чүүлдүг деп көрген.

Бо өскерилгелер тараачын ажылчын массаларның күрүне эргелелдеринге улам калбаа-биле киржиринге арганы бээр, көдээде күрүне эрге-чагыргазының органнарын чонче дыка чоокшуладыр, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелин улам быжыдарынга улуг ужур-дузалыг болур.

Бо доктаалды амыыралга боттандырары-биле ол черлерге комиссияларны тургузуп турар. Күрүне чөвүлелиниң кежигүнү Р. Замбровскийге даргалаткан административтиг хуваалдаларның херээниң талазы-биле күрүне чөвүлелиниң болгаш министрлер чөвүлелиниң комитедин база ол ышкаш тургускан.

(СЭТА).

КУДР-ниң Министрлер Кабинединиң доктаалы

ПХЕНЬЯН. Ажылчыннарның, инженерлерниң, албан-хаакчыттарының амыдырал деңнелин бедидериниң сорулгазы-биле оларның ажыл-төлевиринге немелле тургузарының дугайында доктаалды Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинеди үндүрген. Үлетпүрде, тудугда, транспортта, харылзааның бүдүрүлгелеринде, көдээ ажыл-агыйда болгаш садыгда, а ол ышкаш улус ажыл-агыйының өскедаа адырларында болгаш күрүне албан черлеринде ажылдап турар ажылчыннарның, инженерлерниң, албан-хаакчыларның шалыны бо чылдың апрель 1-ден эгелээш кол шалыңының 25 хуузу-биле деңнүг немелде-биле төлеп эгелээр.

Чурттала бажыңнарынга оттулар хөмүр даштың күрүне өртээ оон-биле кады 20—30 хуу чиигээн.

(СЭТА).

Японияда тайбың дээш демисел

ПЕКИН. Улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадырының эргежок чугулазының дугайында айтыыгның талазы-биле улустар аразының ужуражыышкыннарын эрттиреринiң дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң саналын деткээн кампанияны тайбың камгалалының япон комитеди эгелээн деп Токиодан келген медээни ёзугаар Синьхуа агентилели дамчыдып турар.

Ол кампания япон улустуң калбак деткимчезин алган. Тайбың камгалалының шимчээшкининге бо үеге чедир киришпейн турар организациялар ол ужуражыышкыннарга киржири-биле боттарының төлээлерин чорудар күзелиниң дугайын медеглээннер.

«Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырын күзеп турар организацияларга болгаш деятельдерге Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чагаа-бижии», а ол ышкаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бүгү япон кежигүннериниң ат салганы ажык чагаа бүгү Японияда нептерээн.

Эрткен чылдың декабрьда Токиога болуп эрткен тайбың камгалалының улусчу конгрезиниң соонда Японияга тайбың талалакчыларының ажыл-чорудулгалары күштелген. Хоккайдонуң, Хонсюнуң болгаш Сыкокунуң дыка хөй районнарынга митингилер болгулаан, ол митингилерниң киржикчилери конгресстиң резолюциялары-биле танышканнар.

Циба, Ямагуци, Кагосима болгаш оске-даа префектураларда конституция камгалалының болгаш Японияның эндере чепсегелениишкининге удур чоруктуң адаанга ат салыышкының чыылдазының талазы-биле кампания калбарган.

(СЭТА).

Чилиде ажыл соксадыышкынны шимчээшкин

МОНТЕВИДЕО. Уругвайның парлалгазының медээлеп турарын ёзугаар алырга, февраль 27-де Чилиге банк албан-хаакчыларының бүгүниити ажыл соксадыышкыны эгелээн. Ол ажыл соксадыышкыны ажыл төлевирин бедидерин негээн Талька можунуң банк албан-хаакчылары-биле эп-сеткил каттыжыышкынының демдээ кылдыр болган. Ол ажыл соксадыышкыны-биле холбаштыр чили чазак Сант-яго болгаш Вальпарайсо можуларга онза байдалды тургускан.

«Ла маньяна» деп уругвай солуннуң демдеглеп турарын ёзугаар алырга, амгы үеде Чилиде 25 муң хире ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар ажыл соксадыышкыны кылып турарлар. Оларның 20 муну Консепсьон можунуң шахтёрлары.

(СЭТА).

Америк-совет найыралдың национал чөвүлелиниң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. Америк-совет найыралдың национал Чөвүлели медеглел кылгаш, дөрт күрүнелерниң берлин чөвүлел хуралы тайбыңның херээнге улуг чедиишкин болган деп ында айыткан.

Германияны катап чепсеглээринге үндезилетинген Европаның камгалал ниитилежилгезин тургузарының талазы-биле барыын-чүктүң көдүрүп үндүрген программазы совет санал «Европаның бүгү чурттарынга айыл чок чорукту хандырарының бүгү талалыг планы» болуп турар боорга сүртээшкинниг байдалда болу берген деп Чөвүлел бодунуң медеглелинде айтып турар.

«Женевага ужуражыр деп дугуржулга тайбыңга ынакшылдыг күштер чугаалажыышкыннарның болгаш дугуржулгаларның моон соңгааргы-даа чөвүлел хуралдарын чедиишкиниг чедип ап болурун көргүзүп турар» деп медеглелде чугаалап турар.

«Бүгү делегейге боо-чепсекти дүжүрериниң дугайында Каттышкан Нацияларның резолюциязынга дүүштүр боо-чепсекти дүжүрер дугайында айтыыгны күрүнелер аразынга моон соңгаар-даа чугаалажып болурунга үндезинни берлин чөвүлел хуралы салган деп чүвени адак сөөлүнде айтыы чугула... деп медеглелде чугаалап турар.

Улустар аразынга ажыл херектериниң талазы-биле Америка биле Советтиң аразынга бот-боттарын билчир болгаш кады ажылдажыр чорук болдунар аргалыг деп чүвени америк улус улам-на медереп билип турар.

Америк-совет кады ажылдажылганы чедип алыр дээш бистер АКШ-тың тайбынга ынакшылдыг бүгү кижилери-биле кады моон соңгаар-даа күженишкиннерни салыр бис.

(СЭТА).

Патет-Лаонуң улустуң хосталга армиязының чедиишкиннери

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Патет-Лаонуң улустуң хосталга армиязы Фонг-Сали можунуң найыслалын болгаш барык-ла бүгү можуну хостаан. Патет-Лаонуң улустуң хосталга армиязы дайзынның 2200 солдаттарын болгаш офицерлерин чылча шаап узуткавышаан, база Нам-ху хемниң бүгү унуп хоставышаан, чурттуң соңгу талакы районнарында чедиишкиннерин калбартырын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Баодайжы шериглерден ырбаар чоруктуң өзүлдези

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Вьетнамның Улустуң армиязының чедиишкиннери дайзынның солдаттарының, ылаңгыя баодайжы шериглериниң солдаттарының мораль талазы-биле байдалынга улуг саңлдарны чедирип турар. Ол шериглерден дезип ырбаар чоруктар хүннүң-не өзүп турар.

Төп Вьетнамда Туа-тьен можуда Фу-Ванг районга ийи айның дургузунда улустуң талазынче баодайжы шериглериниң 200 солдаттары кирип келген. Төп Вьетнамда Куанг—3 можуга 120 солдаттар улустуң талазынче шилчээн.

Мурнуу Вьетнамның Сок-Транг можузунда То-Ван районга январьның бир дугааргы неделязының дургузунда 113 чаа келдирткеннер дайзының талазындан дескен болгаш бажыннарынче чана бергеннер.

Ол-ла можунуң Ке-Сат районунга чаа келдирткен 400 солдаттарның 396-зы француз туруштардан дезе бергеннер.

(СЭТА).

АКШ-тың төлээлекчилер палатазынга болган чорук

НЬЮ-ЙОРК. Агентилелдиң медээлеп турарын ёзугаар алырга, март 1-де АКШ-тың төлээлекчилер палатазының хуралының үезинде конгресстиң кежигүннерин элээн каш катап бир черден боолаан. Ол чорукту тодарадып көөрге, Пуэрто-Рико чурттуг улустар боолап турганнар болган. Олар «бистиң чуртувус хостуг эвес-тир. Пуэрто-Рикону хостадынар» деп алгыржып турганнар. Палатаның беш кижизи балыгланган.

Кажан полиция пуэрторикочу—ийи оол кижини болгаш бир херээжен кижини тудуп алганда, оларның бирээзи Пуэрто-Риконуң тугун октапкан. Лолита Леброн деп аттыг херээжен «Бодумнуң чуртумга хосталганы күзеп тур мен, мээң чуртум хостуг турар ужурлуг» деп алгырган.

(СЭТА).

ЕГИПЕТТЕ ОНЗА БАЙДАЛ

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Каирден дамчыдып турары болза, февраль 27-де бүгү Египетке онза байдалды чарлаан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Витаминнер бүгүдеге ажыктыг!

ВИТАМИННЕР кадыкшылды быжыглаарынга ажыктыг, халдавырлыг аарыгларга удур организмниң улурланыышкынын күштелдирер болгаш оон ажылдаар чоруун бедидип турар.

ВИТАМИН „Б¹“ нерви аарыгларын эмнеп эккиртир болгаш аарыгны баш удур болдурбазынга ажыктыг база нерви системазын быжыглаар. Күш-ажылдың болгаш нервиниң турупкан үезинде, ылаңгыя күш ажыл болгаш угаан ажылы кылып турарлар, саттыг херээженнер болгаш уруг эмзирер иелер ажыглаарынга ажыктыг.

ВИТАМИН „С“ цынга аарыгны эмнээринге болгаш баш удур болдурбазынга ажыктыг, кадыкшылды быжыглаар, халдавырлыг аарыгларга удур организмниң демнесежир күжүн бедидер. Цынганың хагдынчак хевириинге (ниити кошкак чорукка, дүрген шагзырап баксыраанда, ажыл кылыр аргазы баксыраанда) база ажыглап болур.

А, B_1, B_2, С, Д, РР витаминнер кирип турар „Поливитаминнерни“ ажыглаңар.

Уругларның витаминнерни боттарының кара-туразында ажыглаар чоруун болдурбаңар.

ВИТАМИННЕРНИН ДАШТЫНДА АЙТЫП КАЖЫ ДҮРҮМНЕРИН САГЫНАР, ООН ХӨЙНҮ АЖЫГЛАВАНАР.

Витаминнерни хүн бүрү чогуур хемчээл-биле ажыглаар чорук чугула түңнелди бээр.

Санитар чыдыышкынның Тыва область бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОН НАРЫ: Харыысалгалыг редакторуң 3—62, харыысалгалыг редакторуң оралакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал кылдыстериниң—3—88, харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чаваа кылдыстериниң 4—98, ниитилеп информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01707.

Культура эргелелиниң типографиязы